

Гончарська Книгозбірня України

13.074421
716

Pottery Library of Ukraine

ОПІШНЕ ГОНЧАРСЬКА СТОЛИЦЯ УКРАЇНИ

Олесь Пошивайло

Управління культури Полтавської обласної державної адміністрації
Державний музей-заповідник українського гончарства в Опішному
Інститут керамології

Матеріали до літопису українського гончарства

Серія «Етномистецтвознавчі розвідки»

Випуск 11-й

Олесь Пошивайло

ОПІШНЕ
—
ГОНЧАРСЬКА СТОЛИЦЯ
УКРАЇНИ

ГОНЧАРСЬКА
КНИГОЗБІРНЯ УКРАЇНИ
НА ГОЛОВИ

«Українське Народознавство»
Видавництво
Державного музею-заповідника
українського гончарства в Опішному

ББК 63.5 (4 Укр)

П 66

Книга про велич і духовні надбання одного з наймогутніших і найславетніших центрів культурної самобутності українців — містечка Опішного, що на Полтавщині, знаного в світах як гончарська столиця України.

Упродовж тривалого історичного розвитку Опішне стало своєрідним символом етнічної культури українства. Нині воно постає Всеукраїнським центром наукового дослідження, збереження й популяризації гончарської спадщини, самобутньою гончарською Меккою України.

Та обставина, що Опішне й сьогодні лишається одним із найбільших осередків ГОНЧАРСТВА в Україні, виявляє його месіянську роль для Українського Суспільства. Усвідомлення сакрального покликання Опішного і дбайливе плекання головного дійства в цьому священному куточку України — ГОНЧАРСТВА — поступово стають наріжним каменем Культурної Політики Української Держави.

Опішне стало місцем справжнього паломництва туристів, мандрівників, художників, діячів науки і культури, урядовців, численних громадян України й інших держав. Пік духовно-мистецького здвиження припадає на літні місяці, коли там відбуваються щорічні, традиційні уже, Національні симпозиуми гончарства — величні форуми ГОНЧАРІВНИКІВ.

У поруйнованому й сплюндрованому Українському Світі утаємничений Духовний Потенціал Опішного постає Великоднім Камертоном, за яким найтонші почування і діяння Українців налаштовуються на Гармонійний Лад.

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

*Літературний редактор
і коректор*
ОЛЕСЬ ПОШИВАЙЛО

Комп'ютерний набір
ЮЛІЯ ПАНАСЮК

*Художній редактор,
макет*
ЮРКО ПОШИВАЙЛО

Директор випуску
ЮРКО ПОШИВАЙЛО

Права видавництва «Українське Народознавство» поширюються на всі країни. Перевидання, репродукції, відтворення, виконання за допомогою розмножувальної, аудіовізуальної техніки чи будь-якими іншими засобами, а також приватні копії можуть бути виконані лише за дозволом видавництва «Українське Народознавство».

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording or otherwise, without the prior written permission of the copyright owner.

© Українське Народознавство, 2000
© Олесь Пошивайло, 2000

Зміст

- 4 Опішне
- 7 Місце і роль Опішного в українській історії
- 21 По-українськи «Опішне», а не «Опішня»
- 35 Враження визначних державних і громадських діячів України від побаченого під час перебування в Гончарській столиці України
- 41 Книги видавництва «Українське Народознавство»
- 49 Фото

ОПІШНЕ

Старовинне козацьке містечко. Привільно розляглося на мальовничих пагорбах понад річкою Ворсклою. «Найвище» поселення Полтавщини (208 м над рівнем моря). За писемними джерелами вперше згадується в XII столітті.

Упродовж трьох останніх тисячоліть на території поселення інтенсивно розвивалося гончарство. Наприкінці XIX-на початку XX століття в містечку працювали близько 1000 гончарів, продукція яких експортувалася майже на всі континенти світу.

Один із наймогутніших і найславетніших центрів культурної самобутності Українців, загально визнана гончарська столиця України.

На буревійних шляхах історії містечко не раз доценту спалювали чужинці, але воно, немовби Фенікс із попелу, знову й знову воскресало, щоразу постаючи ще потужнішим Осердям Народної Духовності.

Занепали скіфські, праслов'янські городища, завмерло середньовічне козацьке містечко, проте не зник на приворсклянських пагорбах Божий Дар Плекання Краси.

В найтрагічніші і найзастійніші часи вогнецвітне мистецтво Опішненських Гончарів утверджувало Непоборність Народного Духу.

Нерукотворний Духовний Храм протистояв імперським намаганням зруйнувати Генотип Національної Свідомості. Інтенсивність нівелювання Основ Етнобуття – прямо пропорційна стану гончарства: чим більше воно занепадає, тим помітніше деградує суспільство, тим глобальніші катастрофи загрожують планеті.

Та обставина, що Опішне й сьогодні лишається одним із найбільших осередків ГОНЧАРСТВА в Україні, виявляє його місянську роль для Українського Суспільства. Усвідомлення сакрального покликання Опішного і дбайливе плекання головного дійства в цьому священному куточку України — ГОНЧАРСТВА — поступово стають наріжним каменем Культурної Політики Української Держави.

Спрагло припадить до цього Предковичного джерела Духовності Нації, звідки незлічними струмочками розтікається в широкий світ, у батьківські і чужинецькі краї потужна енергетика Космічної Гармонії!

Пізнайте Благодать Спілкування з Предивним Світом Нетлінної Краси!

Гончарство – індикатор Духовного Здоров'я Нації. Кожний Гончар – Творець, і чим більше таких Особистостей, тим щільнішу світлоносну Ауру Суспільства вони вибудовують, тим потужніше остання протистоїть деструктивним космічним силам, Антидуху.

Гончарство – наймогутніша, хоча і найвтаємниченіша Твердиня Самозбереження Нації, джерело її Поступу. Як не пригадати тут особливе обожнення гончарства японцями! Чи не в цьому одна з передумов становлення й розвитку авангардної нації сьогодення?!

У поруйнованому й сплюндрованому Українському Світі утаємничений Духовний Потенціал Опішного постає Великоднім Камертоном, за яким найтонші почування і діяння Українців налаштовуються на Гармонійний Лад.

З дня на день, через літа у віки творить Опішне Гончарський Літопис Українського Буття.

Таїна його Величі – за сімома замками Історії.

Джерела його Сили – лише для Посвячених у Апостоли Народного Духу. Опішне творитиме Україну і хвилюватиме нас доти, доки залишатиметься нерозгаданою таїна його наснаги, допоки на сторожі його джерел поставатимуть світлоносні Гончарі – Чарівники-Царі неосяжних вершин Людського Животворящого Вогню, провідники Космічного Ладу. Їхніми заповітними руками Опішне промовляє до Нас Великомудрістю Предків. Вслухаймося разом!

Вулиця на гончарському кутку Опішного. Вдалині — частина слов'янського городища. 1899
 Фото О.М.Павловича? Російський етнографічний музей, 2021-93

МІСЦЕ І РОЛЬ ОПІШНОГО В УКРАЇНСЬКІЙ ІСТОРІЇ

VII-IV ст. до н.е. – укріплене поселення скіфів.

VIII ст. – слов'янське городище роменської культури.

XII ст. – перша писемна згадка (Арандаренко Н. Записки о Полтавской губернии. – Полтава, 1852. – Т.III. – С.103-104).

XV ст. – «Найдавніше поселення всієї околиці» (Падалка Л.В. Прошлое Полтавской территории и ее заселение. – Полтава, 1914. – С.190).

1668 р. – «Козацька Рада в Опішному демонстративно підкреслила, що вона не визнає умов Андрусівського перемир'я [за яким Україна була поділена на дві частини, залежні від Москви та Польщі] і Україна об'єдналася знову під владою єдиного гетьмана – Дорошенка...» (Полонська-Василенко Наталія. Історія України. – Мюнхен, 1976. – Т.II. – С.154).

1737 р. – утворилася перша в Україні і тривалий час найбільша в Росії Опішненська компанія селітроварних підприємств (Історія Української РСР: У восьми томах, десяти книгах. – К., 1979. – Т.II. – С.235-236).

1892 р. – «Місцевість ця, за красою своєю, за багатством своєї природи не має собі рівної в Поворсклі й може позагатися з кращими за мальовничістю місцезнаходження куточками Дніпровських бережнів... Турист, поет, художник, етнограф багато винесли б звідси нових вражень, запасилися б щедрими матеріалами кожний для своїх робіт. Але це не єдина особливість цього забутого куточка. В ньому історик і археологу видалися б непогані жнива» (А.Т. Забытый уголок Приворскля // Киевская старина. – 1892. – №3).

1893 р. – «Перше місце з усіх перелічених пунктів належить в усіх відношеннях містечку Опішному з Миськими Млинами; це сучасний Коринф і Афіни малоруської народної кераміки, метрополія гончарного виробництва для всієї губернії або, за влучним висловом самих гончарів, – «столиця» гончарства. Опішному гончарі всієї губернії заздять і прагнуть наслідувати все опішненське в гончарстві» (Зарецкий И.А. Гончарный промысел в Полтавской губернии. – Полтава, 1894. – С.5).

1905 р. – «Опішне – «центр гончарської продукції цілої Лівобережної України, Атени української кераміки. Більша частина з 12 тисяч мешканців Опішні займає ся сим промислом вже з давніх часів. Опішня, стародавнє соленне містечко, вславило ся своїми мисками та глечиками більш, ніж солодкими та великими своїми сливами, про які ще Іван Котляревський згадував, коли казав, що послі якогось царя принесли у подарунок Енеєві «корито опішнянських слив» (Русов М. Гончарство у селі Опішні, у Полтавщині // Материяли до українсько-руської етнології. – 1905. – Т.6. – С.41.).

1914 р. — «Поворот в художественной стороне дела к отысканию оригинального убора для изделий керамики произошел в другом месте Полтавской губернии; в этом отношении Полтавская Опoшняя резко выделялась на всей Второй Всероссийской Выставке. Казаки Е. Резник, Ф. Червенко и Поросный выставили образцы как старого своего товара, так и новые работы, давшие блестящие доказательства замечательного переворота в этом деле, вызванного общими усилиями полтавских земцев придать кустарным изделиям местный художественный отпечаток. Им удалось этого достигнуть в тканье, в вышивках, в изделиях из дерева; но успех их особенно наглядно засвидетельствован в формах и оригинальном уборе новейшей полтавской керамики, свившей себе гнездо, главным образом, в местечке Опoшнее» (Русское народное искусство на Второй Всероссийской кустарной выставке в Петрограде в 1913 г. — Петроград, 1914. — С. 11).

1954 р. — «Увечері перед сном розповів своєму новому сусіду ідею створення в Києві під безпосереднім шефством уряду невеличкої групи художників-монументалістів, архітекторів, різчиків по дереву і керамістів для того, щоб, вибравши село, скажімо Опішне, і завчасно домовившись з колгоспниками, перебудувати його за кілька років так, щоб воно стало зразковим центром уваги всіх будівників, колгоспників, туристів, мистецтвознавців... Я згадав Пікассо і Леже. Що зробив Пікассо в одному глухому керамічному містечку! Се я запропоную урядові...» (Довженко Олександр. Про красу: Збірник статей, промов, фрагментів з листів та щоденників. — К., 1968. — С. 462-463).

Так прямувало до загального визнання Опішне — самобутнє втілення Мистецького Генія Українства

ІСТОРІЯ

На території поселення знаходяться **унікальні пам'ятки археології**: численні кургани, місця давніх святилищ, скіфський курган, скіфське городище «Кардашів вал» (IV-III ст. до н.е.), слов'янське городище роменської культури (VIII ст.), козацьке середньовічне містечко з фортифікаційними спорудами. Під Опішним збудована розгалужена система підземних ходів, які планується музеєфікувати.

КЕРАМІЧНІ ЗАВОДИ

Нині в Опішному є найбільший в Україні гончарний завод «Художній керамік», що знаходиться в системі ВАТ «Укрхудожпром» та гончарний завод «Керамік», підпорядкований «Укоопспілці».

ПРИВАТНІ ГОНЧАРНІ ХУДОЖНІ МАЙСТЕРНІ

В Опішному зосереджені приватні гончарні художні майстерні відомих українських художників, заслужених майстрів народної творчості України Михайла Китриша, Василя Омеляненка, Миколи Пошивайла, Насті Білик-Пошивайло та багатьох інших. Творчість трьох опішненських гончарів — Івана Білика, Михайла Китриша, Василя Омеляненка — єдиних в Україні — відзначена Національною премією імені Тараса Шевченка.

УНІКАЛЬНА ВИРОБНИЧА ГОНЧАРСЬКА СПОРУДА

В Опішному збереглася **унікальна, єдина в межах України**, виробнича гончарська споруда з горнами початку ХХ століття, а саме — будинок земської губернської гончарної майстерні, заснованої в 1894 році, збудований у стилі українського модерну за проектом відомого українського архітектора Василя Кричевського (1916).

Будинок земської губернської гончарної майстерні.
Архітектор Василь Кричевський. Опішне. 1916

ЗВ'ЯЗОК З ДІЯЧАМИ МИСТЕЦТВА, КУЛЬТУРИ І НАУКИ

З гончарством Опішного пов'язана творча доля знаменитих українських митців-гончарів — Федора Чирвенка, Остапа Ночовника, Тараса Гладиревського, Василя Поросного, Олександра Іанжі; художників-керамістів — Юрка Лебіщак, Осипа

Білокурського, Петра Вауліна, Петра Ганжі; художників — Сергія Васильківського, Миколи Самокиша, Опанаса Сластьона, Євдокії Трипільської, Миколи Позена; письменників — Андрія Заливчого, Якова Майстренка, Василя Вражливого-Штанька, О.Косенка; історика літератури Назара Фіялковського; археолога Івана Зарецького; етнографів — Віктора Василенка, Михайла Русова, Федора Вовка, Якова Риженка; мистецтвознавця Юрія Лашука, публіциста і політичного діяча української діаспори Івана Майстренка.

Творчістю майстрів Опішного захоплювався славетний український художник – пейзажист **Сергій Васильківський**. Він приятелював з гончарями, під час неодноразових поїздок до них, довгими зимовими вечорами спостерігав за «чаклуванням» гончарів, слухав їхні оповіді про нелегкий гончарський хліб, цікавився діяльністю опішненських земських майстерень, творчими пошуками ремісників. А водночас малював. Саме в Опішному художником написані чимало живописних полотен. Частина їх втрачена, а кілька зберігаються в музеях та приватних збірках. Серед них: «Опішне. Полтавщина», «Хата в Опішному», «Хата гончаря в селі Опішне», «Взимку в селі Опішному», «Червона хата», «Село Опішня», «В Опішному. Полтавщина».

Сергій Васильківський. Опішне. Полтавщина. 1910-1913.
Картон, олія. 24х37. Збірка Д.Л.Сигалова (Київ)

Видатний український архітектор і художник **Василь Кричевський** часто зустрічався з кустарями-гончарями, цікавився роботою відомих майстрів-опішненців: Федора Чирвенка, Івана Гладиревського, Юхима Різника та ін. Знайомство поступово переросло в тривалу дружбу і навіть співробітництво. З ініціативи архітектора гончарі Опішного почали залучатися до декоративного оздоблення будівель, споруджених у стилі українського модерну. Зокрема, для будинку Полтавського губернського земства вони виконали орнаментальні вставки, пічні кахлі та ряд інших архітектурних деталей. Роботи виконувалися частково за ескізами професійних художників, частково за самостійними композиційними рішеннями народних майстрів. Для покрівлі споруди гончарі виготовили високоякісну полив'яну черепицю. Василь Кричевський, автор проекту земського будинку, вирішив обкласти його зовні глиняною плиткою, орнаментованою характерним полтавським рослинним орнаментом. Він розшукав у Опішному майстра, який блискуче виконав складне завдання. Ним був Іван Гладиревський, котрий, таким чином, став першим гончарем губернії, що почав виготовляти плитку для облицювання будинків.

В Опішне почали надходити замовлення на виготовлення декоративних плиток для приватних і громадських будівель різних міст Лівобережної України. В 1907 році, у Києві, за проектом Василя Кричевського зведено двоповерховий будинок на Полтавській вулиці, 4а, що має шестикутні, трапеційні вікна та двері, ганок, накритий, мов плахтою, дашком із синьо-зеленої полив'яної черепиці. Черепиця для нього була виготовлена Іваном Гладиревським. Його ж керамічною плиткою викладено стіни, які вигравали на сонці різнобарв'ям кольорів і здавалися мережаними. За архітектуру та оздоблення будинку Василю Кричевському та гончареві Івану Гладиревському було присуджено високі нагороди на Другій виставці кустарних промислів в 1909 році.

В тій же творчій співпраці архітектора та народного майстра споруджено ще один будинок у Києві, на вулиці Кудрявській, 9, та училище на Куренівці, а саме, на колишній Петропавлівській площі, 2 (1912 р.).

Окрім цього, опішненські гончарі брали участь в оздобленні шкіл Києва, Лохвиці, Зінькова, Полтавського земельного банку та багатьох інших будівель.

Відомий український мистецтвознавець Ф.Л.Єрнст, описуючи величезну збірку творів народного мистецтва, зібрану впродовж багатьох років Василем Кричевським, відзначав захоплення митця опішненським гончарством: «Особенно много внимания и любви посвятил владелец коллекции собиранию керамики – украинской, восточной и западноевропейской – 500 штук. С исключительным богатством были подобраны изделия знаменитой Опішни, где В.Кричевский учился у гончаров их технике и сам сделал около десятка предметов. Здесь были очень интересные, стариннонародные формы и орнаменты мисок, кафлей, кувшинов, кружек. Редкий подбор старинных игрушек в виде «панов», «пани», всадников, львов и других зверей. Персидские кафли, современная немецкая народная керамика, китайский фарфор и сервиз фабрики Миклашевского дополняли этот отдел» [Єрнст Феодор. Художественные сокровища Киева, пострадавшие в 1918 г. — К., 1918. — С.10].

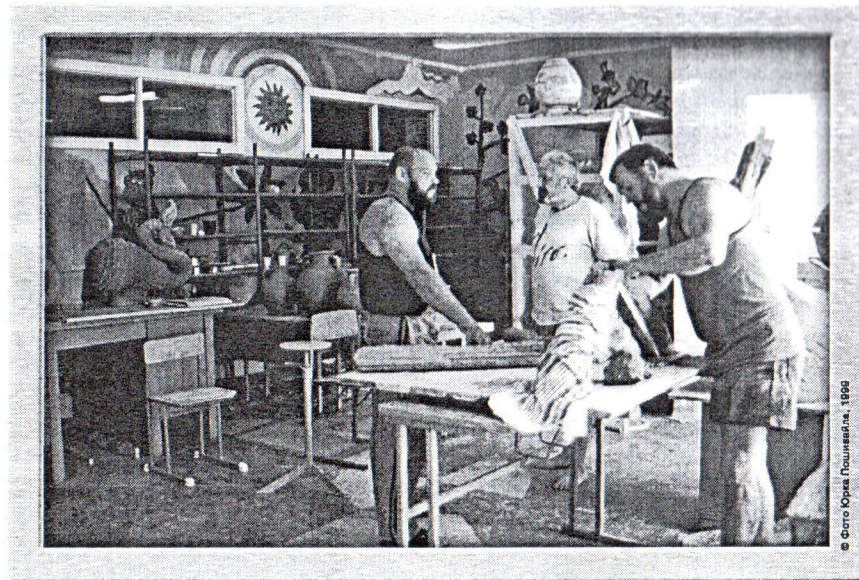
На превеликий жаль, майже вся колекція Василя Кричевського загинула на початку громадянської війни (1918 р.)

З Опішним пов'язана й творча біографія славетного українського художника, етнографа **Опанаса Сластьона**. Він досконало знав життя й потреби гончарів, всіляко сприяв їм у роботі, широко популяризував творчість народних майстрів. Митець ретельно слідував за діяльністю гончарної майстерні, вказував на недоліки земських ініціатив, давав практичні поради. На його графічних малюнках, часто трапляються зображення опішненського глиняного посуду, типи гончарів. Підтвердженням того, що Опішне займало чільне місце в його творчих спрямуваннях, може бути хоча б той факт, що з трьох псевдонімів, якими він підписував свої статті в періодиці, два безпосередньо пов'язані з гончарством містечка: «Опішнянський гончар» та «Гончар».

МІСЦЕ ПРОВЕДЕННЯ СИМПОЗИУМІВ, КОНФЕРЕНЦІЙ, СЕМІНАРІВ

Опішне стало місцем проведення Національних симпозиумів гончарства, симпозиумів монументальної кераміки «Поетизація гончарства на майданах і в парках України», Всеукраїнських гончарських фестивалів, Національних конкурсів художньої кераміки, республіканських науково-практичних конференцій і семінарів з проблем гончарства, єдиного в Україні свята утвердження гончарських традицій «День гончаря».

Учасники III-го Всеукраїнського симпозиуму монументальної кераміки в Опішному «Поетизація гончарства на майданах і в парках України» в гончарній майстерні Колегіуму мистецтв у Опішному. Липень 1999

© Фото Юрія Пошивайлів, 1999

ДИТЯЧІ ГОНЧАРНІ ОСЕРЕДКИ

В Опішному діють дитяча гончарна студія «Сонячний круг», гурток «Гончарики».

ХУДОЖНІ КЕРАМІЧНІ КОЛЕКЦІЇ, МУЗЕЇ-САДИБИ

Особливістю селища є зосередження значної кількості художніх керамічних колекцій. Тут знаходяться **унікальні приватні музейні зібрання** Михайла Китриша і Василя Омеляненка, багаті збірки кераміки місцевого краєзнавчого музею та заводу «Художній керамік». Діють унікальні в межах України **меморіальні музеї-садиби** видатних українських гончарів, заслужених майстрів народної творчості України Олександри Селюченко та родини Пошивайлів.

КОЛЕГІУМ МИСТЕЦТВ У ОПІШНОМУ

Перший і єдиний на Полтавщині спеціалізований навчальний художній заклад подібного типу — Колегіум мистецтв у Опішному.

Учні Колегіуму з 1 класу, окрім загальноосвітніх предметів, вивчають живопис, рисунок, композицію, музику, хореографію, основи художнього ремесла, історію декоративно-ужиткового мистецтва, мистецтвознавство; гончарство опановують у прекрасній навчально-виробничій майстерні. Є власна їдальня, магазин, багата книгозбірня.

Ландшафтний парк Колегіуму мистецтв у Опішному. 1999

© Фото Юрія Пошивайлів, 1999

Колегіум став творчою базою Національних симпозіумів гончарства, Всеукраїнських гончарських фестивалей, стажування і практики студентів художніх вузів України.

Заклад тісно співпрацює з Львівською академією мистецтв, Львівським державним коледжем декоративного і ужиткового мистецтва імені Івана Труша, Ужгородським державним коледжем мистецтв імені Адальберта Ерделі, Харківським політехнічним університетом, Полтавським державним технічним університетом імені Юрія Кондратюка, Полтавським державним педагогічним університетом імені Володимира Короленка, Миргородським керамічним технікумом імені Миколи Гоголя.

ДЕРЖАВНИЙ МУЗЕЙ-ЗАПОВІДНИК УКРАЇНСЬКОГО ГОНЧАРСТВА В ОПІШНОМУ

11 березня 1986 року в Опішному, за дорученням Ради Міністрів України, засновано Музей гончарства. Через три роки (03.11.1989) прийнято урядову постанову про формування на його базі Державного музею-заповідника українського гончарства — етномистецтвознавчого науково-дослідницького і культурно-освітнього закладу, **національної гончарської скарбниці України**.

Нині музей-заповідник постає **Всеукраїнським центром дослідження, збереження й популяризації гончарської спадщини України**.

Діяльність музею-заповідника спрямована на збирання польових матеріалів, формування колекцій, наукове вивчення та популяризацію українського гончарства. У даний час заклад не має постійної експозиції — новітні будівлі проєктуються.

Церемонія відкриття II-го Всеукраїнського симпозіуму монументальної кераміки в Опішному «Поезія гончарства на майданах і в парках України» на території Науково-дослідницького центру Державного музею-заповідника українського гончарства в Опішному. Опішне. 1999

НАУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКИЙ ЦЕНТР УКРАЇНСЬКОГО ГОНЧАРСТВА

У 1995 році відкрито Науково-дослідницький центр музею-заповідника, аналогів якому немає в жодному іншому музейному закладі як України, так і поза її межами. У його складі функціонують: Центр досліджень українського гончарства, Центр спеціальних методів дослідження кераміки, Центр інформації та джерелознавства українського гончарства (Гончарська книгозбірня України, Національний архів українського гончарства, Аудіовізуальний фонд українського гончарства, Аудіовізуальна студія українського гончарства, видавництво «Українське Народознавство»), Центр збереження мистецьких традицій (Колегіум мистецтв у Опішному, Музична школа, Школа-театр танцю), Центр розвитку духовної культури (диско-клуб, масова бібліотека, виставкова зала, мистецька крамниця). Планується формування Гончарського етнопарку (експозиції просто неба традиційного побуту українських гончарів).

НАЙВАЖЛИВІШІ СТРУКТУРНІ ПІДРОЗДІЛИ:

Центр Досліджень Українського Гончарства (Інститут керамології)

Проводяться наукові експедиції до всіх областей України з метою вивчення гончарства, збирання творів кераміки. Здійснюються археологічні розкопки. Зібрані матеріали проходять наукове опрацювання. У даний час фондіві колекції представляють здобутки гончарних осередків України від найдавніших часів до наших днів. Склалася унікальна збірка глиняної іграшки. Формується колекція зарубіжного гончарства. Опрацьовуються наукові теми, влаштовуються наукові конференції та семінари з проблем українського гончарства.

Центр Спеціальних Методів Дослідження Кераміки

У межах України — унікальний осередок палеоетнографічних, фізико-хімічних аналізів кераміки з використанням комп'ютерних технологій та електронного мікроскопа. Розробляється методика технологічно-лабораторних студій археологічної кераміки. Формується комп'ютерний банк даних української керамохронології.

Гончарська Книгозбірня України

Республіканська спеціалізована бібліотека. Найбільша в Україні збірка літератури з проблем українського та світового гончарства. Комплектується періодичними керамологічними виданнями Росії, США, Англії, Франції, Німеччини, Іспанії, Португалії, Італії, Австралії. Багата колекція літератури XIX-початку XX століть. Поважний фонд видань української діаспори.

Національний Архів Українського Гончарства

Займається пошуком та збереженням писемних документів, пов'язаних з історією гончарства. Формуються персональні фонди дослідників (дисертації, рукописи, спогади, щоденники та звіти експедицій), майстрів-гончарів та художників-керамістів (спогади, біографічні матеріали); колекції періодичних публікацій, документів організацій, пов'язаних з гончарством.

Аудіовізуальний Фонд Українського Гончарства

Спеціалізується на пошуку та збереженні аудіовізуальних матеріалів, що висвітлюють історію гончарства, особливості виробництва, форм та орнаментики керамічних виробів, традиційний побут майстрів (негативи, слайди, фотографії, кінофільми, відеофільми, звукові записи). Найбільша в Україні збірка відеофільмів про гончарні центри України та технологію гончарного виробництва світу (Україна, США, Англія, Японія). Формується комп'ютерний банк даних.

Аудіовізуальна Студія Українського Гончарства

Головне завдання — фотографування та фільмування виробничих процесів, пов'язаних з гончарством, звичаїв та обрядів гончарів, особливостей традиційного побуту. Функціонують фотолабораторія з комп'ютерною системою обробки та редагування фотографій та інших ілюстративних матеріалів; відеозйомочний і монтажний комплекси Panasonic з комп'ютерною системою обробки відеоінформації.

Для підтримки місцевих дітей, залучення їх до художньої творчості в 1995 році при музеї-заповіднику сформовано Центр збереження мистецьких традицій.

У його складі діють:

Школа-Театр Танцю

Діти та школярі вивчають основи хореографії. Вік учнів — від 5 до 17 років. У репертуарі — вистави за творами Лесі Українки та за мотивами українських народних календарних звичаїв і обрядів. З доробком колективу ознайомилися жителі Полтави, Києва та інших міст України. Лауреат численних танцювальних конкурсів, у т.ч. Першого міжнародного дитячого фестивалю в м.Євпаторії.

Центр розвитку духовної культури, Музична школа, Масові бібліотеки для дорослих і для дітей

З метою збереження на селі існуючої системи закладів культури в умовах жорсткої економічної кризи, збереження робочих місць працівників і продовження їх діяльності серед місцевого населення опішненські Зональний будинок культури,

Музична школа, Масова бібліотека для дорослих і Масова бібліотека для дітей ввійшли до складу музею-заповідника.

Сьогодні вони успішно продовжують свою діяльність: масові бібліотеки, як і в давні часи, передплачують більшість періодичних видань; Центр розвитку духовної культури організовує масові культурно-освітні заходи, у т.ч. концерти, виставки, вечори відпочинку, дискотеки; у ньому завершується ремонт, поруч формується селищний ландшафтний парк зі співочим полем; у Музичній школі діти опановують основи музики на відділеннях фортепіано, баян і акордеон.

Для збереження пам'яті про видатних земляків-майстрів у Опішному відкриті меморіальні музеї-садиби**Меморіальний музей-садиба славетної гончарівни Олександрі Селюченко**

Унікальний випадок, коли після смерті визначного Художника, Заслуженого майстра народної творчості України в недоторканому вигляді зберігся інтер'єр житла, предмети побуту та творчі роботи. Величезна колекція кераміки, декоративних розписів, фотоматеріалів, епістолярної спадщини.

Олександра Селюченко за роботою в Музеї народної архітектури та побуту України. Пирогово. Початок 1980-х років

© Фото Славка Науця (Норвегія)

Гаврило і Явдоха Пошивайли в домашньому музеї.
Опішне. 1989

Меморіальний музей-садиба гончарської родини Пошивайлів

Присвячений одній із найдавніших гончарських родин не лише Опішного, а й цілої України, майстри якої згадуються ще в писемних документах XVIII століття. У музеї-садибі відтворено побут славетних представників династії старшого покоління — Заслуженого майстра народної творчості України Гаврила Пошивайла та його дружини Явдохи Пошивайло. Велика колекція авторських творів, опішенської кераміки, вишивки і народних картин.

НАЦІОНАЛЬНА ГАЛЕРЕЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОНУМЕНТАЛЬНОЇ КЕРАМІКИ

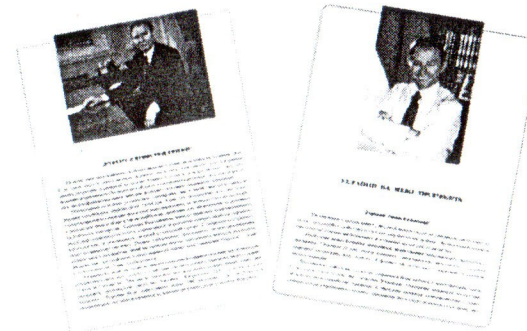
Формується на території Науково-дослідницького центру українського гончарства з 1997 року. Основу складають твори монументальної кераміки, що створюються визначними українськими гончарями, художниками-керамістами, скульпторами під час престижних щорічних Національних симпозіумів гончарства, симпозіумів монументальної кераміки в Опішному «Поезія гончарства на майданах і в парках України». **Галерея просто неба єдина в Україні.**

ВИДАВНИЦТВО «УКРАЇНСЬКЕ НАРОДОЗНАВСТВО»

Готує до видання літературу з проблем гончарства та українського народознавства. Уже реалізовано півтора десятка видавничих проєктів, підготовлені до друку

фундаментальні книги з української етнографії. Заснований і видається Національний культурологічний щорічник «Українське Гончарство», планується видавати етнологічний щорічник «Українське Народознавство», «Український керамологічний журнал».

Дві книги видавництва — «Українське Гончарство (1995) та «Українці» (1999) побачили світ із передмовами Президента України Леоніда Кучми.

Книги відзначені нагородами найпрестижніших всеукраїнських конкурсів книги та книговидавців.

Видавництво обладнане найсучаснішою комп'ютерною системою підготовки оригінал-макетів друкованих видань.

СУЧАСНИЙ НАУКОВИЙ ПОТЕНЦІАЛ

В Опішному сформувався чисельний науковий колектив, інтелектуальний потенціал якого в сфері дослідження гончарства не має рівних в Україні. Зокрема, науковими співробітниками розробляються 22 наукові теми з найрізноманітніших проблем археології, історії, етнографії, мистецтва та технології кераміки. До його діяльності причетні провідні вчені в даній галузі знань. Очолює музей відомий в Україні етнолог, дослідник українського гончарства доктор історичних наук Олесь Пошивайло, онук і син гончарів ще з XVIII століття. Науково-методичну раду очолює відомий дослідник українського гончарства, доктор мистецтвознавства, професор Юрій Лашук. Куратором Центру спеціальних методів дослідження кераміки є відомий у світі дослідник східноєвропейського гончарства, доктор історичних наук Олександр Бобринський. Чотири працівники музею-заповідника навчаються в аспірантурі інститутів системи Вищої школи України. Музей підтримує творчі і наукові зв'язки з найбільшими керамічними музеями США, Франції, Великобританії, Іспанії, Португалії, Нідерландів, Німеччини, Бельгії, Італії, Швейцарії та інших країн, Міжнародною академією кераміки в Женеві, Європейським центром світової кераміки в Гертогенбоші тощо. Музей-заповідник виступив ініціатором створення Міжнародної асоціації музеїв кераміки.

Керамічні твори опішненських гончарів Юхима Різника, Федора Чирвенка, Василя Поросного та інших на Другій Всеросійській кустарній виставці. Петроград. 1913.

Фото з книги: Русское народное искусство на Второй Всероссийской кустарной выставке в Петрограде в 1913. — Пг., 1914

ПО-УКРАЇНСЬКИ «ОПІШНЕ», А НЕ «ОПІШНЯ»

Україна повільно, але неухильно, набуває ознак державності. В усіх сферах суспільного життя все активніше виявляються національні особливості ментальності і культури. Корінне населення держави поступово усвідомлює себе українцями, переймається гордістю за власну державу, за величні духовні надбання. Та й чужоземцям Україна цікава не стільки економічними досягненнями (їх не дуже багато), скільки самобутньою етнічною культурою, насамперед, розмаїтими виявами традиційно-побутової культури, яка й робить нас, українців, неповторними, унікальними в колі народів світу, а, отже, й привабливими для представників інших етнічних культур. І чим дбайливіше народ зберігає історичні традиції, чим частіше послуговується в повсякденному житті тисячолітнім досвідом своїх попередників, тим глибше усвідомлює свою єдність на величезних обширах від Сяну до Дону.

Одним із найважливіших чинників формування й утвердження національної самобутності є українська мова, зокрема і збереження в ній історично сформованих географічних назв (топонімів), назв річок (гідронімів), а також власних імен. Тому ми мусимо активніше, якщо хочете — агресивніше, повертати собі свої мовні набутки. Для цього необхідно, найперше, не мавпувати, споглядаючи інші народи, а залишатися самими собою й послуговуватися повсякчас словами, у тому числі й географічними назвами, утвореними нашими предками впродовж тривалого історичного розвитку. У цьому — суттєвий компонент процесу формування самоповаги, гордості за власну державу, цілком природне бажання бачити рідний народ, національну культуру в їх неповторній красі, відчувати свою самобутність і унікальність у світовій історії. Усвідомлення ж величі й самодостатності власного народу спонукає позбуватися усього привнесеного, зумисне сплюндрованого в рідній культурі. В українській мові нині паразитують багато спотворених чужоземцями власних назв, немовби так і годиться, бо десятиліття панування комуністичної ідеології привчили українців покірливо сприймати чуже за своє і зневажати одвічно українське.

Отож, мова піде про етнічну назву містечка на Полтавщині, яке вже упродовж кількох століть є одним із наймогутніших центрів художньої культури українців, загально визнаною столицею українського гончарства, своєрідним етнічним символом народного мистецтва. Сьогодні, за офіційною нормою, назва поселення пишеться як «Опішня» (російською мовою — «Опошня»).

У давніх козацьких літописах зустрічається різне написання назви старовинного українського містечка: «Опушне», «Опушлинське», «Опочинське» та інші. За переписом 1654 року до Полтавського полку належало кілька міст, серед яких згадується «Опушнянське» [Н.М. Левобережная Украина в XV-XVII ст. // Киевская старина. — 1896. — №6. — С.378]. У літописі Самійла Величка, написаному в 1720-ті роки, розповідається, що 1668 року «...гетьман Дорошенко, другий опікун

бідної цьогобічної малоросійської вітчизни, прочувши, що князь Ромодановський здобуває Котельву й **Опошне** і прагнучи завернути той його стрім назад від Малої Росії, зібрав тогочічне, що від Чигрина, козацьке військо і, закликавши собі в допомогу кримську орду, переправився через Дніпро і рушив повз Голтву й Решетилівку до **Опошного**» [Величко В.С. Літопис. — К.: Дніпро, 1991. — Т.2. — С.79]. У жовтні 1698 року, за дорученням гетьмана Івана Мазепи, генеральний військовий писар Василь Кочубей виїздив до Галяцького полку, щоб вирішити суперечку жителів Опішного і Зінькова з жителями містечка Бурки «за ґрунти та польові межі». Самійло Величко подає текст листа Василя Кочубея, де мовиться: «...поля, що лежать поміж **Опошним**, Зіньковом та Бурками...», «...від шляху з Бурок до **Опошного**...», «З **Опошного**: Филон Лихопой...» [Величко В.С. Літопис. — К.: Дніпро, 1991. — Т.2. — С.580, 581]. На ХІХ століття з того різнописання топоніма усталилася єдина народна назва «**Опішне**», яка й донині живе в народній говірці. Старожили й люди літнього віку з містечка та навколишніх сіл звично говорять: «**Опішне**» (закінчення на «е» пом'якшується й трансформується в «є»), «був у **Опішньому**», «приїхав з **Опішнього**», «за **Опішним**» тощо. Вони ніколи не скажуть «по-офіційному» — «був у **Опішні**», «приїхав з **Опішні**», «за **Опішнею**». Усі ці метаморфози свідчать про те, що сучасна офіційна назва поселення «**Опішня**», як і неточний російський переклад «**Опошня**», не відповідають історичним традиціям місцевого населення.

Щоб з'ясувати причини такої трансформації, пригадаймо, як у другій половині ХVІІІ-ХІХ столітті на українських землях усе активніше втілювалася державна політика Російської імперії, спрямована на максимально можливу русифікацію підкорених народів. Офіційне діловодство, від хутора до столиці, велося виключно російською мовою. Відповідно до цієї ідеології, суто українські топоніми, незвичні для росіян і складні для них у вимові, довільно змінювалися й підганялися під закономірності побудови російських слів. Таким чином російські канцеляристи

Тавро на цеглі. Опішне. Перша половина 1920-х років. Меморіальний музей-садиба гончарської родини Гошивайлів

спотворили суто українське, тобто відповідне словотворчим і фонетичним особливостям української мови, слово «**Опішне**» на «**Опошня**». Сучасний же топонім-покруч «**Опішня**» з'явився в українській мові вже як вторинний переклад російського слова «**Опошня**».

На таку невідповідність ще в 1889 році звертав увагу відомий полтавський етнограф Віктор Василенко. Він неодноразово бував у Опішному, спілкувався з його жителями й навіть видав брошуру, повністю присвячену соціально-економічному розвитку містечка. У ній дослідник спеціально наголошував: «*Туземные простолюдины в мѣстечкѣ и окрестностяхъ, какъ извѣстно намъ непосредственно, произносятъ «Опішне» (окончаніе звучитъ какъ среднее между е и ѣ). Это произношеніе съ акцентомъ не оставляетъ сомнѣній, что официальное начертаніе неправильно, такъ какъ слово производится отъ глагола опѣшить. По лѣтописямъ писали «Опушное», но ужъ если писать на велико-русскій ладъ — то правильнѣе всего будетъ начертаніе «Опѣшное», но никакъ не Опошня... Последнее выходитъ столько исковеркано, какъ и официальное названіе Опошнянскаго предметья, нынѣ селенія Мисскіе Млины, тогда какъ туземцы произносятъ обыкновенно «Місьскіе», т. е. городскіе (Опошня была во времена гетманщины сотеннымъ городомъ). В буквальній точности слѣдуетъ писать «Місьскіе Млины», что означаетъ «городскія мельницы». Подобныхъ исковерканныхъ названій по Черниговской и Полтавской губ. наберется множество» [Василенко В.И. Местечко Опошня, Зеньковского уезда, Полтавской губернии: Статистико-экономический очерк. — Полтава, тип. Губернскаго Правленія, 1889. — С.3].*

Характерною прикметою всіх, без винятку, історичних варіантів етнотопоніма «**Опішне**» є прикметникове закінчення на «е». Навколо Опішного є населені пункти Яблучне, Вільхове, Глинське, Кирякове. То чому ж не Опішне? Як не згадати тут відоме полкове місто Галяче, яке теж у російських канцеляріях загубило «е», а тому й досі живе в офіційно кастрованому вигляді «Галяч».

¹⁾ Туземные простолюдины в мѣстечкѣ и окрестностяхъ, какъ извѣстно намъ непосредственно, произносятъ «Опішне» (окончаніе звучитъ какъ среднее между е и ѣ). Это произношеніе съ акцентомъ не оставляетъ сомнѣній, что официальное начертаніе неправильно, такъ какъ слово производится отъ глагола опѣшить. По лѣтописямъ писали «Опушное», но ужъ если писать на велико-русскій ладъ — то правильнѣе всего будетъ начертаніе «Опѣшное» но никакъ не Опошня. Последнее выходитъ столько исковеркано, какъ и официальное названіе Опошнянскаго предметья, нынѣ селенія Мисскіе Млины, тогда какъ туземцы произносятъ обыкновенно «Місьскіе», т. е. городскіе (Опошня была во времена гетманщины сотеннымъ городомъ). В буквальній точности слѣдуетъ писать «Місьскіе Млины», что означаетъ «городскія мельницы». Подобныхъ исковерканныхъ названій по Черниговской и Полтавской губ. наберется множество.

²⁾ Запис. о Полтав. губ., ч. III стр. 104.

Фрагмент книги Віктора Василенка. Полтава. 1889

Тому й не дивно, що в другій половині XVIII століття, коли результати русифікаторської політики царату були менш відчутними, переклади назви поселення на російську мову ще інколи зберігали закінчення української основи. Наприклад, у географічному описові Києва та Київського намісництва 1775-1786 років, а саме в описові повітового міста Говтви, мовиться, що на місцеві ярмарки «*пріѣзжають купцы с красными товарами изъ городовъ Полтавы, Кременчуга, Городища, Хорола, Опошнего...*». Там же згадується винокурний завод поміщика Бутовича, «*жительствовавшему в город Опошнѣхъ*» [Описи Київського намісництва 70-80-х років XVIII ст.: Описово-статистичні джерела. — К.: Наук.думка, 1989. — С.80, 225, 313, 84].

Наприкінці XVIII століття вже спостерігалось паралельне використання двох варіантів російського перекладу топоніма — «Опошне» і «Опошня». Так, в історичному творі кінця XVIII століття «Історія Русів» є згадка про те, що в 1583 році кримські татари «...напали воровски на границы Малоросійскія и плѣнили нѣсколько сотъ человекъ около мѣстечекъ Опошнаго и Котельвы» [с.31]. Далі говориться про арешт Мартина Мніха «в окрестности города Опошни» [с.222]. А в додатку до твору знову з'являється варіант «Опошне»: «...Дорошенка приглашаютъ къ себѣ въ Полтаву, который тотчасъ отправляется къ нимъ въ Опошное и провозглашается тамъ гетманомъ обѣихъ сторонъ Днѣпра» [Материалы отечественные..., с.19]. У покажчику до книги теж читаємо «Опошне» [с.39]. [Конисский Георгий. История Русов или Малой России. — М.: Университетская типография, 1846].

Проте уже в XIX столітті майже повсюдно в офіційному російськомовному діловодстві й книжково-журнальних публікаціях утвердилася назва «Опошня» з похідним уже від російського українським варіантом назви «Опішня», в якому закінчення «е» було замінено на «я». Щоправда, у наукових виданнях інколи були спроби акцентування уваги на автентичному топонімові та необхідності більш-менш точного його перекладу на російську мову. Так, назва «Опошне» зафіксована навіть в офіційному покажчику населених пунктів Російської імперії [див.: Списки населенных мест Российской империи: Полтавская губерния. — Спб., 1862. — Т.XXXIII. — С.19]. Про міркування на цю тему Віктора Василенка в 1889 році я уже згадавав. Інший дослідник — В.В.Морачевський — у 1903 році, описуючи дороги Полтавської губернії, зазначав: «Къ югу отъ города [Зінькова — О.П.] направляется почтовый трактъ на г.Полтаву. По этому тракту, верстахъ въ 35 отъ города, при рѣчкѣ Тарапунькѣ и недалекѣ отъ берега р.Ворсклы расположено богатое волостное мѣстечко Опошне (Опошня)...»; «...в селахъ Опошнѣхъ...». А в географічному покажчику до книги спеціально зазначено офіційний і народний варіанти написання слова-топоніма — «Опошня (-е), мч.Зеньковск.у.» [Россия. Полное географическое описание нашего Отечества. /Под ред. В.П.Семенова/. Т.VII. Малороссия. — Спб.: издание А.Ф.Девриена, 1903. — С.426, 159, 492].

На жаль, у Російській імперії до думки науковців, що не співпадала з русифікаторськими прагненнями великодержавників-шовіністів, ніхто з чиновників, причетних до розробки і втілення мовної політики, не дослухався.

Народна назва поселення із закінченням на «е» — характерна прикмета численних рукописних матеріалів XIX-початку XX століття. У Лубенському музеї Катерини Скаржинської на початку XX століття зберігався товстезний том «Ревизской сказки м.Опошни Зеньковского уезда за 1835-1838 годы». У ньому записано, скажімо, таке: «Гончаръ Федоръ Пошивайло въ мѣстечкѣ Опошнемъ имѣетъ избу приней дворъ садъ и огородъ примѣрно мѣры 1/4 десятины...», або «Добавочная Перепись Малоросійскимъ Козакамъ Волости Опошанской Мѣстечка Опошнего. 1835 года» [Полтавський державний обласний архів. — Ф.222. — Оп.1. — Од.зб.674. — Арк.111, 952].

У свідоцтві про з'явлення для виконання військового обов'язку козака Павла Шияна від 03.11.1891 року записано: «Шіянь Павелъ Федоровичъ, козакъ Опошанской волости» [Меморіальний музей-садиба гончарської родини Пошивайлів]. На бланку Опішненського волосного суду, надрукованому типографським способом, читаємо: «Опошанскій Волостной Судъ», хоча на офіційній печатці суду значиться «Опошнянскій Волостной Судъ» [там само]. У вітальній листівці матері до Ничипора Пошивайла від 01.01.1914 року зазначена така адреса: «Полтавской губернии Зиньковского еъзда местечко Опошне» [там само].

Етнонім «Опішне» навіки закарбований на цегляних таврах майстрів першої чверті XX століття, а його російський варіант «Опошне» — на денцях посуду, кахель кінця XIX-початку XX століть, виготовлених найвидатнішими тогочасними опішненськими гончарями.

У 1899 році велика колекція глиняних виробів гончарів Опішного, у тому числі учнів місцевої зразкової гончарної майстерні, була відправлена на Всесвітню виставку в Париж (1900). Спеціально для цього було виготовлено серію фотографій, яка називалася: «Типи гончарів м.Опішне» [Естественно-исторический музей //

ДЛЯ РАТНИКОВЪ ОПОЛЧЕНІЯ ПЕРВАГО РАЗРЯДА.

СВИДѢТЕЛЬСТВО

О ЯВЛѢНІИ КЪ ИСПОЗНАНІЮ ВОИНСКОЙ ПОВИННОСТИ.

*Шіянь, Павелъ Федоровичъ,
козакъ Опошанской*

волости, *А* призваннаго участна, являясь къ исполненію
воинской повинности при призваніи 1891 года и зачисленъ
въ ратники ополченія перваго разряда.

Фрагмент свідоцтва про
відбуття військового обов'язку
Павлом Шияном.
Опішне. 03.11.1891.
Меморіальний музей-садиба
гончарської родини Пошивайлів

Karus

По Указу ЕГО ИМПЕРАТОРСКАГО ВЕЛИЧЕСТВА

1914 года *Марта 1* дня. Опшанскій Волостскій Судъ въ публичномъ судебномъ засѣданіи въ слѣдующемъ составѣ:

Предсѣдатель *С. М. Козинъ*

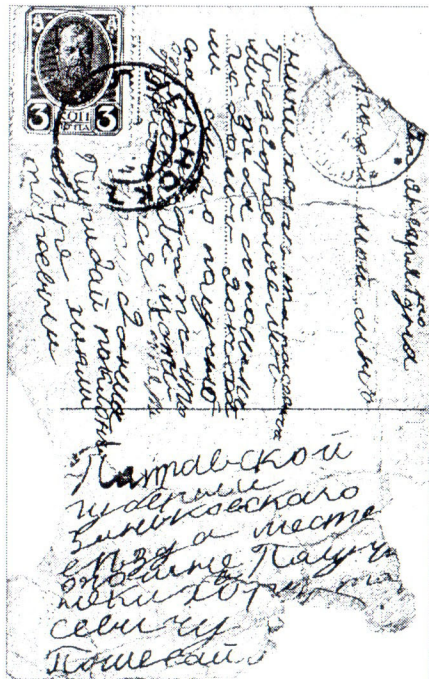
Члены Суда *Г. М. Маннъ*
М. М. Назаренко

При секретарѣ *В. Назаренко*

Исполнительный упр. Авксолово
Секретарь Назаренко

Фрагмент судового рішення.
Опішне. 01.03.1914.
Меморіальний музей-садиба
гончарської родини Пошивайлів

Вітальна листівка Ничипору Пошивайлу.
01.01.1914.
Меморіальний музей-садиба гончарської
родини Пошивайлів

Фрагмент зобов'язання на поставку
державі картоплі врожаю 1934 року
Катериною Шиян. Опішне. 1935.
Меморіальний музей-садиба гончарської
родини Пошивайлів

ПРОЛЕТАРІ ВСІХ КРАЇН, ЄДИНАЙТЕСЯ!
ПРОЛЕТАРИ ВСЕХ СТРАН, СОЕДИНЯЙТЕСЯ!

Серія ЕД

СРСР — СССР

№ 335132

ЗОБОВ'ЯЗАННЯ—ОБЯЗАТЕЛЬСТВО
НА ПОСТАВКУ ДЕРЖАВІ КАРТОПЛІ ВРОЖАЮ 1934 року
ОДНООСІБНИМИ ГОСПОДАРСТВАМИ
ПО ПОСТАВКЕ ГОСПОДАРСТВУ КАРТОФЕЛЯ УРОЖАЯ 1934 ГОДА
ЄДИНОЛИЧНИМИ ХОЗЯЙСТВАМИ

Гр-нові *Шиян Катерина*
Гр-ну

Села

Сільради *Опшанська*
Сельсовета

Района *Опшанська*

Області *Хмельницька*
Області

Української Соціалістичної Радянської Республіки
Социалистической Советской Республіки

УКРАЇНСЬКИЙ
СІЛЬСЬКИЙ
ВЕЛИКИЙ РАЙОН

Види надомлення

КОНТРАКТАЦІЯ

Державна картопля № *10/22*

районного м-на *Опшанська* контр. книжка № *301111*

адреса

с.п. нпр. т-ва, земгромади

КУЛЬТУРА ТА ГАТУНОК	Сорт	Набут	Земле	Земельна	Штук.	Важ.	ВАГА		СУМА
							(в кіл.)	Розрах. ціна за центнер	
<i>Пшениця</i>		<i>100</i>	<i>8</i>	<i>3</i>	<i>18</i>	<i>26</i>	<i>452</i>	<i>439</i>	
<i>Жито</i>		<i>82</i>	<i>4</i>	<i>*</i>	<i>18</i>	<i>82</i>	<i>452</i>	<i>434</i>	

Разом *922*

Всього картоплі *922*

Прійнято картоплі: *9-10*

Привозчик *Шиян Катерина*

Фрагмент квитанції про здавання
жита і ячменю Катериною Шиян.
Опішне. 25.10.1930.
Меморіальний музей-садиба
гончарської родини Пошивайлів

Отчет о деятельности Полтавской Губернской Земской Управы за 1899 год. — Полтава, 1900. — С.55].

Відгоді і аж до кінця 1960-х років не було жодної спроби відновити (ба, навіть просто згадати в літературі) історично сформовану й реально вживану в повсякденному спілкуванні місцевого населення назву «Опішне». Та це й було неможливим за радянського комуністичного режиму, який прагнув до тотальної русифікації, вслякко возвеличував російську мову як «засіб міжнаціонального спілкування», а в дійсності — як спосіб нівелювання, асиміляції національних культур. У 1933 році більшовики разом з голодомором «ощасливили» українців і новим правописом, здебільшого штучно створеним з метою поступового знищення української мови.

Хоча в народній мові назва продовжувала активне життя. Підтвердженням тому — рукописні матеріали. Так, на квитанції про здавання на приймальний пункт жита і ячменю Катериною Шиян від 25.10.1930 року зазначена адреса: «Опішне». На зобов'язанні на постачання державі картоплі урожаю 1934 року є запис: «сільради — Опішним». У заяві жительки містечка Тетяни Кучугури до Опішненської «сел. управи» від 16.08.1942 року читаємо: «Вид. гром. М.Опишнего».

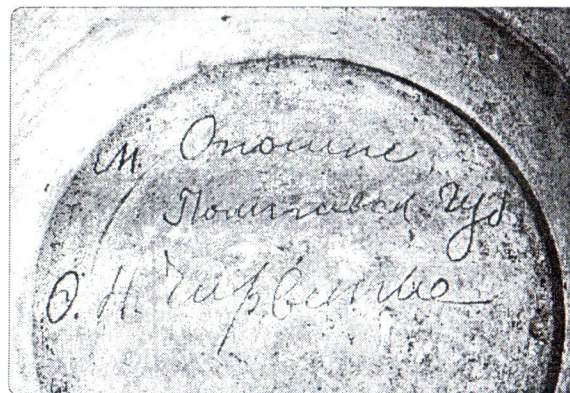
Від середини 1960-х років дещо поживався розвиток національної культури, розширилася сфера застосування української мови. На хвилі національно-культурного піднесення, за умов збереження політичної цензури, досить сміливим був учинок львівського мистецтвознавця-керамолога Юрія Лашука. У Радянській імперії він був єдиним українським ученим, який у 1969 році в своїй докторській дисертації замість перекрученої назви «Опішня» відновив етнотопонім «Опішне» [див.: Лашук Ю.П. *Українська народна кераміка XIX-XX ст.: Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора мистецтвознавства. — Львів, 1969. — С.159].*

Подальше відновлення народної назви поселення пов'язане з діяльністю Державного музею-заповідника українського гончарства в Опішному, який з 1991 року у своїй назві, службовій документації, наукових виданнях використовує виключно автентичну назву старовинного гончарного центру України. Традиційне ймення Гончарської Мекки України стверджене і в найповажнішому в європейській керамології науковому дослідженні про звичаєвість і обрядовість гончарів — монографії «Етнографія українського гончарства: Лівобережна Україна» [К.; Молодь, 1993], і в найфундаментальнішому виданні ХХ століття про український народ його мившину і сьогодення — історико-етнографічній монографії у двох книгах

До Опішненської сел. управи
Вид. гром. М. Опішнего Кучугури
Тетяни Кобольди.
Заява. 16.08.1942

Фрагмент заяви
Тетяни Кучугури.
Опішне. 16.08.1942
Меморіальний музей-садиба
гончарської родини
Пошивайлів

Федір Кариков. Підпис на денці кахлі.
Опішне. 1906.
Полтавський краєзнавчий музей

Федір Чирвенко.
Підпис на денці тарелі.
Опішне. Кінець ХІХ століття.
Полтавський краєзнавчий музей

Федір Кариков. Підпис на денці кахлі.
Опішне. 1906.
Полтавський краєзнавчий музей

«Українці» [1999], і в Національному культурологічному щорічнику «Українське Гончарство» [1993. — Т.1; 1995. — Т.2; 1996. — Т.3; 1999. — Т.4], і в багатьох інших книгах видавництва «Українське Народознавство».

На відновлення, продовження й утвердження давньої традиції в Україні все частіше використовується усталена етнографічна форма написання назви містечка («Опішне») з похідними від неї словами.

Щоправда, цьому незворотному процесу повернення до національних першоджерел усіляко, нерідко досить злісно, чинять опір уже свої, українські чиновники, представники місцевої влади, які самі досконало не опанували багатствами рідної мови. Для них зовсім непереконливо є живучість назви «Опішне» і похідних від неї слів у народній говірці. Противники відновлення етнопоніма за основний аргумент на користь спотвореної назви мають офіційний радянський довідник «Українська РСР: Адміністративно-територіальний устрій (на 1 січня 1987 року)» [К.: УРЕ, 1987. — С.220]. Але ж у тій самій книзі є назва обласного центру «Ровно», хоча вже давненько як стверджено народний топонім «Рівне». Бачте, тамошні мешканці не змирилися зі словом-покручем і таки відновили історичну справедливість. Жителів Східної України, чиновники, байдужі до минувшини рідного народу, й донині заколискують радянськими міфами.

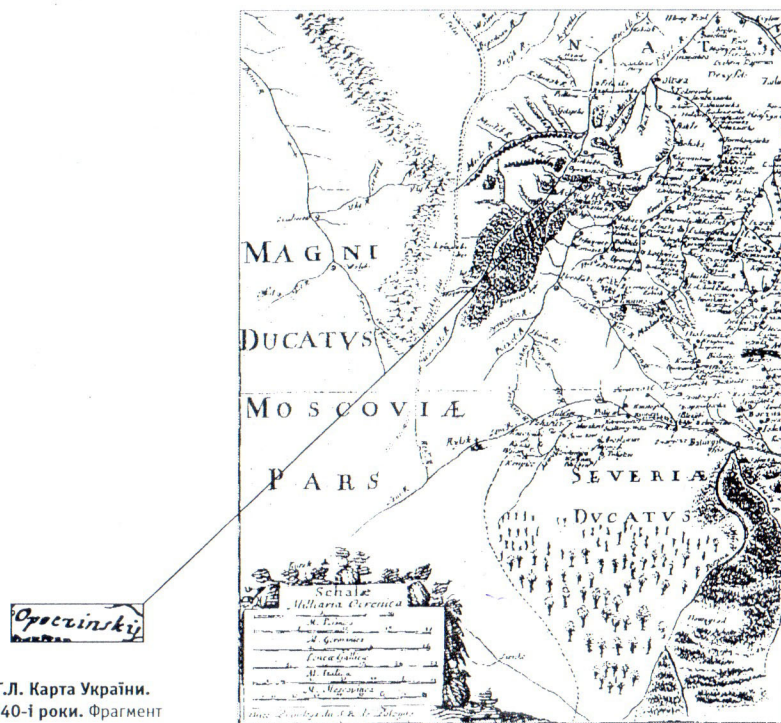
Я теж узяв до рук цей «совковий» довідник адміністративного поділу України і проаналізував 1940 назв населених пунктів Полтавщини. Серед них лише 5 мають закінчення «ня»: 1) с.Велика Пожарня Зінківського району (первісна назва — «Пасяди», перенесено назву сусіднього хутора, розкуркуленого за радянського часу); 2) с.Комишня Миргородського району (історичні назви — «Комишенка», «Комишина», «Комишна», «Комишно»; закінчення «а» замінене на «я» за радянського часу); 3) Перше Травня Гребінківського району — суто радянський ідеологічний топонім, існує з 1929 року, доти село називалося «Воскресенськ»; 4) с.Стадня Лубенського району (даних про давній варіант назви віднайти не вдалося); 5) Опішня. Як видно без особливого напруження думки, для народної полтавської топонімії закінчення назви поселення на «ня» абсолютно не характерне, воно просто чуже нашій мові, чужорідне українській ментальності і було засобом спотворення нашої топонімії, елементом її русифікації.

Виникнення топоніма «Опішне», із закінченням на «е», зумовлене значною роллю поселення саме як порубіжного географічного пункту. Для з'ясування етимології назви звернемося, насамперед, до найдавніших картографічних матеріалів. Поміж них важливим історичним джерелом є детальні карти України, складені протягом 1630^x-1640^x років французьким військовим інженером Гійомом Левассером де Бопланом. На одній із них позначене і Опішне — «*Opozinskij*» [Боплан Г.Л. де. *Опис України, кількох провінцій Королівства Польського, що тягнуться від кордонів Московії до границь Трансильванії, разом з їхніми звичаями, способом життя і ведення воен.* — К.: Наук. думка; Кембрідж (Мас.): Укр. наук. ін-т, 1990. — Карта]. Навіть побіжний огляд карти дозволяє зробити певні висновки щодо походження назви. На ній, зокрема, видно, що за поселенням почи-

нається так зване Дике Поле — незаселена місцевість з величезним лісовим масивом, із заболоченими ділянками. Поза ним проходив один із найбільших в Україні, знаменитий Муравський шлях. У XVIII і в першій половині XIX століття він ще називався «Чумацьким», «Кримським», оскільки був найбільшою транспортною артерією, що з'єднувала північ і південь України.

Середньовічне Опішне — велике укріплене містечко на узвишші, своєрідний східний форпост України. Воно було одним із небагатьох населених пунктів, через які був вихід із Гетьманщини на великий Муравський шлях і навпаки. Порубіжне розташування Опішного — на межі Дикого Поля і Гетьманщини, між Муравським шляхом і найбільшими центрами торгівлі Лівобережжя — зумовили проходження через містечко важливого транспортного коридору між Гетьманщиною і Кримом, визначило його розвиток як торговельно-ремісничого осередку і складання етнопоніма. Адже саме тут, на пограниччі, опісля далекої дороги, де на торговців, мандрівників постійно чатувала небезпека, можна було зсісти з коня, воза («опішитися») і перепочити («опочити»).

У одному з найфундаментальніших словників української мови — Бориса Грінченка — зафіксовані слова «Опішілий, а, е. Лѣшивый, медлительный...», «Опішіти, шію, еш, гл. Сдѣлаться медлительным (въ ходьбѣ)». *Кінь опішив», «Опішний,*

Боплан Г.Л. Карта України. 1630-1640-і роки. Фрагмент

а, е = Опішлий. *Опішний кінь*» [Грінченко Б. *Словарь української мови.* — К., 1909. — Т.ІІІ. — С.57]. Отже, за цим словником слово «опішне» тотожне слову «опішле» зі значенням «лінивий, повільний». Звідси й походження топоніма «Опішне» — це «опішне» місце, тобто таке, де можна було сповільнити ходу, після далекої виснажливої дороги «опішитися» — зсісти з коня й перепочити. За відомим словником Володимира Даля — «опѣшати... или опѣшпть, произнс. опѣшитъ»; стать пѣшимъ, лишиться лошади и идти пѣшкомъ, пѣши...|| Ино гов. вм. устать отъ бѣгу, ходу, идти потише, едва ноги таскать... Опѣшиться (хотя опѣшить кого неупотрб.), слѣзть съ коней, идти пѣши; вѣрнѣе спѣшиться» [Даль Владимир: *Толковый словарь живого великорусского языка.* — М.: Русский язык, 1989. — Т.2. — С.689]. За етимологічним словником Макса Фасмера, слово «опешить» — походить від давньоруського «опѣшати «сделаться пешим» — о всаднике, «лишается коня», от пѣший» [Фасмер Макс. *Этимологический словарь русского языка.* — М.: Прогресс, 1987. — Т.ІІІ. — С.144].

Інші історичні варіанти топоніма «Опішне» — «Опочинське», «Опушне», «Опушлинське» — теж відображають особливості місцезнаходження поселення і його роль у забезпеченні функціонування транспортних (торговельних) потоків краю.

«Опочинське» — поселення, де після далекої небезпечної дороги можна було перепочити. За словником Бориса Грінченка: «опочивати», «опочити» — відпочивати, заснути; «опочівка», «опочивок», «опочинок» — відпочинок [Грінченко Б. *Словарь української мови.*., с.59]. Те ж саме значення основи слова маємо в давньоруській мові: «опочити, опочию — отдохнуть» [Срезневский И.И. *Словарь древнерусского языка.* — М.: Книга, 1989. — Т.ІІ. — Ч.1. — С.689].

«Опушлинське», «Опушне». За словником Бориса Грінченка, «опушка», «опука» — випукла, виступаюча частина чогось [Грінченко Б. *Словарь української мови.*., с.61]. Опішне саме й знаходиться на великому плато, з північно-східного, східного і південно-східного боків якого починається низина. Це, до того ж, найвище поселення Полтавщини над рівнем моря (208 м).

«Опушне» — це й поселення, що знаходиться на узліссі (пор. з російським словом «опушка»), і водночас містечко, оточене чимось, у даному випадку — великим лісовим масивом [у давньоруській мові «опѣшити, опѣшѣ — обшить каймой, оторочить» (Срезневский И.И. *Словарь древнерусского языка.*., с.699), у російській мові — «опушной...», кь опушкѣ отнщ.» (Даль Владимир. *Толковый словарь живого великорусского языка.*., с.688)].

Завершуючи етимологічні пошуки, необхідно зазначити, що зовсім далеким від істини є тлумачення назви Опішного А.С.Череваня, підтримане Юрієм Кругляком, який стверджував: «Назву пов'язують з покладами гончарної глини — опоки. Є інше тлумачення слова опока — «підвищена місцевість» [Черевань А.С. *Опішня // Історія міст і сіл Української РСР: Полтавська область.* — К., 1967. — С.352; Кругляк Ю.М. *Ім'я вашого міста.* — К.: Наук. думка, 1978. — С.98]. Бо в жодному гончарному осередку Полтавщини ні гончарі, ні все інше неремісниче населення не знало глини «опока».

Народна назва стародавнього українського поселення вистояла під натиском усіляких суспільних катаклізмів. Дивом збереглося Опішне і як визначний центр народної художньої культури України.

Нині мистецьке життя гончарської столиці продовжує відповідати суті топонімічної назви.

Опішне стало місцем справжнього паломництва туристів, мандрівників, художників, діячів науки і культури, урядовців, численних громадян України й інших держав.

Пік духовно-мистецького здвиження припадає на літні місяці, коли там відбуваються щорічні, традиційні уже,

Національні симпозиуми гончарства — величні форуми Гон-Чарівників.

У Опішному початку третього тисячоліття опішуються всі, хто прагне глибше пізнати свою минувшину й позбутися меркантильності, прагматизму нинішньої доби, хто хоче сам стати творцем Мистецтва Одкровення, хто шукає високості й сміливо відчиняє браму в майбуття.

На святих гончарських пагорбах, де опочивають Великі Посвячені,

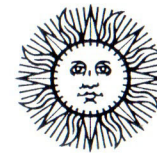
Святі-Гончарі України, де опішуються тисячоліття, — переховуються глиняні письмена українців, за якими через віки допитливі мандрівники надземних цивілізацій прочитають Книгу Буття української етнокультури.

Під височенним Небом Опішного пролягла Межа між Минулим і Майбутнім, між Тлінним і Вічним, між Бездуховним і Духовним, між Провінційним і Столичним, Учорашнім і Завтрашнім в Українській культурі.

У Опішному збираються спрагли в пошуках Духовності, Краси. Там вони наснажуються всеперемагаючою вірою в силу Людського Духу, переконуються в незнищенності Краси і всемогутності Любові.

Звідти вони вирушають далі, у близькі й далекі світи, повсюди провіщаючи й утверджуючи

**Духовну Гармонію
Нового
Дня.**

Президент України Леонід Кучма знайомиться з діяльністю Державного музею-заповідника українського гончарства в Опішному. Опішне. 25.09.1999

ВРАЖЕННЯ ВИЗНАЧНИХ ДЕРЖАВНИХ І ГРОМАДСЬКИХ ДІЯЧІВ УКРАЇНИ ВІД ПОБАЧЕНОГО ПІД ЧАС ПЕРЕБУВАННЯ В ГОНЧАРСЬКІЙ СТОЛИЦІ УКРАЇНИ

«Сьогодні Полтавщина показує приклад цілеспрямованої реалізації державної політики, спрямованої на розвиток кращих надбань української культури, їх інтеграцію в світовий культурний процес. Створення в старовинному козацькому містечку Опішні унікального Державного музею-заповідника українського гончарства, який на сьогодні постає унікальним центром наукового збереження, дослідження та популяризації гончарської спадщини України – одне з найяскравіших тому підтверджень...»

Новітня Україна, прагнучи зайняти достойно-чільне місце в братерському колі народів і держав, поміж інших пріоритетів свого утвердження, буде dbати і про гончарство: про його наукове пізнання, збереження, розвиток і популяризацію існуючих донині гончарних осередків, керамічних науково-дослідницьких центрів і лабораторій, підприємств, творчих майстерень народних майстрів-гончарів і художників-керамістів, дитячих студій. У перспективі це буде комплексною програмою державної підтримки сучасної наукової дисципліни — керамології і практичних дій у сфері екології гончарства. Для максимально повної реалізації потенційних можливостей гончарства уже сьогодні розробляється національна програма наукового вивчення, збереження та популяризації кераміки, яка включатиме в себе заходи економічного і культурологічного характеру. Вона реалізовуватиметься, насамперед, через діяльність Державного музею-заповідника українського гончарства в Опішні, який формується за постановою Уряду України».

Леонід Кучма, Президент України

«Україна багата гончарними осередками зі своїми художньо-стильовими особливостями. Але й донині неперевершеними залишаються мистецькі здобутки опішненських гончарів. Недарма ж і селище знане в світах як столиця українського гончарства. Діяльність Державного музею-заповідника українського гончарства в Опішному є взірцем комплексного збереження і творчого розвитку визначного центру національної художньої культури. Його досвід найдзвичайно важливий і для інших регіонів України.

Успіхів і процвітання гончарській столиці, унікальному музею-заповіднику і всім талановитим майстрам-гончарям!»

Леонід Кучма, Президент України

✓ «Якщо оцінювати одною фразою: фантастично, незрівнянно, професійно.
Хай Вам щастить многая і благая літа!»

Віктор Ющенко, Прем'єр-міністр України

«Захоплений надіями на відродження найдревнішого народного мистецтва».

**Микола Жулинський, віце-прем'єр-міністр України,
академік НАНУ, доктор філологічних наук,
лауреат Національної премії України імені Тараса Шевченка**

«Тут — святощі, усе з любові, щирості, тут — ми з одвічного і в безкінеччі:
це — усе Опішне, це — ми, ви, я, ти, це — мій друг Олесь Пошивайло, це — Україна,
це — наше піднебесся.

Славетне будь, Опішне, з нашим музеєм, з нашими скарбами, нашими музейними
щирими Людьми».

**Олександр Федорук, голова Державної служби контролю
за переміщенням культурних цінностей через державний кордон,
член-кореспондент Академії мистецтв України,
доктор мистецтвознавства, професор**

✓ «Музей гончарства в Опішному вражає розмахом поєднання глибинних джерел
народної творчості з сучасним поглядом на світ. Часом осмикуєш себе — де ти, в
Америці чи Канаді, в Японії чи Німеччині? Може це саме тут зустрічається Україна
з наступним тисячоліттям. Хотілося б, щоб ця зустріч була щасливою!»

**Іван Драч, поет,
лауреат Національної премії України імені Тараса Шевченка**

«Тепер я зрозумів, що все на світі з глини. І ми, і наша любов, і наша надія».

**Микола Вінграновський, поет,
лауреат Національної премії України імені Тараса Шевченка**

✓ «Тут не говорять про відродження, а просто і спокійно здійснюють велику
справу українського самоусвідомлення».

**Петро Толочко, директор Інституту археології НАНУ,
голова правління Українського товариства
охорони пам'яток історії та культури,
народний депутат України, академік НАНУ,
доктор історичних наук, професор**

«Вражаюче і відповідно генію українського народу».

**Іван Зязюн, директор Інституту педагогіки і психології
професійної освіти АПН України, академік,
доктор філософських наук, професор**

«Хай тепла глина золотом стає в руках невтомних гончарів Опішного!»

**Степан Павлюк, директор Інституту народознавства НАНУ,
член-кореспондент НАНУ, доктор історичних наук, професор**

✓ «Приємно вражений несподіваною появою Музею європейського рівня в столиці
українського гончарства».

**Євген Черненко, провідний науковий співробітник
Інституту археології НАНУ, доктор історичних наук, професор**

✓ «Никогда не мог представить себе, что такое возможно сделать».

**В'ячеслав Мурзін, завідувач сектора
Інституту археології НАНУ, доктор історичних наук, професор**

«Издание потрясающе великолепно [про Національний культурологічний
щорічник «Українське гончарство»]. Если вы даже ничего другого не успеете
сделать за отведенное Богом время, эти книги прочно обеспечивают вам и вашим
сподвижникам самую добрую память не только в Украине и в России, но и далеко
за их пределами».

**Олександр Бобринський, провідний науковий співробітник
Інституту археології Російської академії наук,
доктор історичних наук, професор**

«Опішне — один з символів традиційної української національної культури...
Вітаємо організаторів III-го симпозіуму гончарства в Опішному і віримо, що
незабаром воно стане осередком проведення міжнародних мистецьких акцій
художників і теоретиків кераміки»

**Ростислав Шмагало, декан факультету теорії та історії мистецтва
Львівської академії мистецтв, кандидат мистецтвознавства
Орест Голубець, професор кафедри художньої кераміки Львівської
академії мистецтв, кандидат мистецтвознавства**

**Василь Откович, директор Національного музею у Львові,
кандидат мистецтвознавства,
лауреат Національної премії України імені Тараса Шевченка**

«...Давно Опішне кликало до себе моє серце і душу. Але так час розводив дороги,
що моя стежина оббігала цю славнозвісну закутину, що сьогодні уявляється мені
дивезним сплетінням давньої, ніби спинилась у ген-ген яких минулих століттях,
селянсько-традиційної етики, моралі, філософії, буття-життя, і сучасно-міської,
все доганяючої потреби... потреби-лінії не життя, сказати б, задоволеного
пробування в тім житті»

Володимир Качкан, доктор філологічних наук, професор

✓ «Опішне має свій неповторний етнічний і природний колорит. Характер людей переважно статечний і стриманий. Люди привітні і поважні. Музей українського гончарства і науково-дослідний центр, без перебільшення, є духовна база на теренах Полтавщини. Переконаний, що інтелектуальна потенція музею і центру уже продукує потужну творчу енергетику, що має свій вплив на всю Україну і з роками цей процес наростатиме. Ви приречені на успіх і результат».

Володимир Титаренко, мистецтвознавець

«Дорогі мої, всесвітньо відомі опішненці!
Сердечно вітаю вас зі святом вашим та всеукраїнським святом!
Хай не гасне гончарський вогонь і гончарське світло з Опішного!
Хай живе ваша нетлінна слава!
Натхнення і довголіття кожному з Вас!»

**Володимир Яворівський, письменник,
лауреат Національної премії України імені Тараса Шевченка**

✓ «Опішне – то динаміка й пластика, несподіваність, думка і філософія; Опішне – то своєрідний національний голос, що його можна чути, впізнавати, навіть не бачивши, хто говорить; ним можна жити, вчаровуватися...

То – криниця, в якій не знати дна.

І вона ж – найпершого на землі мистецтва верховина!»

**Олексій Дмитренко, письменник,
лауреат Національної премії України імені Тараса Шевченка**

«Луна минулої величі витає над прадавнім Гелоном – Опішним.
Тихо над елегантними горами, але, прислухавшись, чуєш нетерплячий стукіт копит козацьких коней.

Чи знайдемо вершників для нового походу?

А чи лише будемо рахувати черепки колишніх змагань та поєдинків?

Шукаймо прадавні клейноди і знаки свого священного покликання. На уламках батьківського гончарного мистецтва прочитаймо героїчні заповіді. Дітям – передаймо стяг судженої перемоги!

Опішне знову стане Гелоном, обриси ХРАМУ вже вимальовуються.

Помагай Біг!»

**Олесь Бердник, письменник,
провідник Української Духовної Республіки**

«Я тут побачила Гончарське Царство.
І найпрекрасніших Царів!
Які тут Велети!
Які Вартівники!!!
Гордись Вкраїно!

Я тут почула справжній Голос Глини.
Такого Голосу немає більш ніде.
Які тут Люди Добрі!
Які Великі в них серця!
Шануй, Вкраїно!
Я осягнула тут Вкраїнську Вічність.
І доторкнулася до Таїни...
Яка вона глибока!
У неї — очі Гончарів.
І я вже не боюсь нічого».

**Антоніна Листопад, поетеса,
лауреат Премії імені Василя Стуса**

«Це золота брама, крізь яку увіходить Україна древня і Україна прийдешня»

Катерина Мотрич, письменниця

«Такого вияву любові до рідного краю я ще не зустрічала на Україні».

**Галина Грушецька,
голова Товариства «Полтавщина» (Чікаго, США)**

✓ «Хоч доля занесла нас далеко (за океан) від рідної України — ми завжди жили душею й серцем з рідною Полтавщиною. Сьогодні те, що ми тут побачили, зворушило до глибини душі. Це те, про що ми мріяли ціле життя, перебуваючи на чужині».

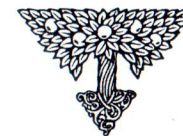
**Олексій і Люба Шевченки,
громадські діячі української діаспори (Бавнд-Брук, США)**

«Опішне... Опішне!!! Це перлина збереження української культури. І давність і новітня технологія пов'язані разом. А який порядок і краса...»

**Наталія Даниленко,
громадська діячка української діаспори (Нью-Джерсі, США)**

✓ «Я думав, що глину побачу, а побачив народ».

Єжи Бар, посол Польщі в Україні

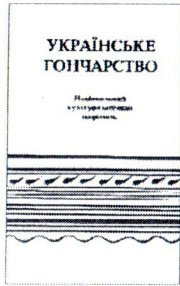

КНИГИ ВИДАВНИЦТВА «УКРАЇНСЬКЕ НАРОДОЗНАВСТВО»

- Українське Гончарство:** Національний культурологічний щорічник: Науковий збірник за минулі літа. — Київ-Опішне: Молодь-Українське Народознавство, 1993. — Кн.1. — 520 с.: іл.
- Пошивайло Олесь.** Ілюстрований словник народної гончарської термінології Лівобережної України (Гетьманщина). — 1993. — 280 с.: іл.
- Ротач Петро.** Іван Котляревський у листуванні. — 1994 — 336 с.: іл.
- Пошивайло Олесь.** Етнографія українського гончарства (Лівобережна Україна): Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня доктора історичних наук. — 1994. — 51 с.
- Качкан Володимир.** Жива Глина: Мандрівка в минуле та сьогоднішнє Опішного. — 1994. — 232 с.: іл.
- Курочкін Олександр.** Українські новорічні ритуали: «Коза» і «Маланка». — 1995. — 392 с.: іл.
- Ротач Петро.** Грудочка любимої землі (Василь Симоненко і Полтавщина). — 1995. — 96 с.: іл.
- Українське Гончарство:** Національний культурологічний щорічник. За рік 1994. — Опішне: Українське Народознавство, 1995. — Кн.2. — 576 с.: іл.
- Українське Гончарство:** Національний культурологічний щорічник. За рік 1995. — Опішне: Українське Народознавство, 1996. — Кн.3. — 576 с.: іл.
- Гавриш Петро.** Населення скіфського часу басейну Середнього Псла: Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата історичних наук. — 1996. — 25 с.
- Спанатій Любов.** Гончарна лексика в говорах української мови: Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук. — 1997. — 23 с.
- Білоусько О.А., Киридон А.М., Киридон П.В., Кравченко П.А.** 100 відповідей на запитання з історії України. — 1998. — 424 с.: іл.
- Лашук Юрій.** Покутська кераміка. — 1998. — 160 с.: іл.
- Міщанин Віктор.** Словник гончарів Глинського, Малих Будищ, Старих Млинів, Хижняківки. — Опішне: Українське Народознавство, 1999. — 368 с.: іл.
- Українці:** Історико-етнографічна монографія у двох книгах. Книга 1. — Опішне: Українське Народознавство, 1999. — 528 с.: іл.
- Українці:** Історико-етнографічна монографія у двох книгах. Книга 2. — Опішне: Українське Народознавство, 1999. — 544 с.: іл.
- Українське Гончарство:** Національний культурологічний щорічник. За роки 1996-1999. — Опішне: Українське Народознавство, 1999. — Кн.4. — 656 с.: іл.
- Пошивайло Ігор.** Феноменологія гончарства: Семіотико-етнологічні аспекти. — Опішне: Українське Народознавство, 2000. — 432 с.: іл.

УЧАСТЬ У ВИДАННЯХ КНИГ:

- Пошивайло Олесь.** Етнографія українського гончарства: Лівобережна Україна. — 1993. — 410 с.: іл.
- Лашук Ю.П.** Українські кахлі IX-XIX ст. — 1993. — 80 с.: іл.
- Бердник Олесь.** Таїна Христа. — 1996. — 184 с.: іл.
- Кулик Віра.** Іди собі, болю...: Поезії. — 1996. — 124 с.: іл.
- Д.П. Де ля Фліз:** Альбоми. Серія «Етнографічно-фольклорна». — 1996. — Т.1 — 255 с.: іл.

Українське гончарство: Національний культурологічний щорічник. Науковий збірник за минулі літа.

— Київ-Опішне: Молодь-Українське Народознавство, 1993. — Кн.1. — 522 с.: іл.; формат 60x100/16, умовн. друк. арк. 35,75.

• Апостолами Українства на тлі віків постають Гончарі, які своїми невідвладними часу творіннями натхненно проповідували основоположні світоглядні ідеї Вітчизни. Вони творили глиняні письмена, звернені в прийдешність, а тому й сьогодні промовляють до нас, наснажуючи Вірою в правдивість і самодостатність власної культури.

Книга є першим на терені України збірником оригінальних матеріалів, цілком присвячених одному з найдревніших і найуяємниченіших ремесел. Його мета — через розмаїтість просторових і часових особливостей гончарних центрів створити цілісний образ самобутнього явища народної культури і в такий спосіб явити світові наші духовні надбання.

Пошивайло Олесь

Ілюстрований словник народної гончарської термінології Лівобережної України: Гетьманщина. — Опішне: Українське Народознавство, 1993. — 280 с.: іл.; формат 50x100/16, умовн. друк. арк. 16,5.

• Національний музей-заповідник українського гончарства в Опішному відроджує започатковану в другій половині XIX ст. діяльність земських статистів і етнографів по збиранню ремісничої лексики, що має завершитися підготовкою «Словника народної гончарської термінології України». Укладання етнолексикографічної праці розглядається як одна з форм осягнення сутності стародавнього ремесла, всебічного пізнання цього феномена людської цивілізації. Шлях до неї проляже через збирання матеріалів і впорядкування термінологічних словників історико-етнографічних зон України і територій компактного розселення Українців поза межами країни.

Пропонований корпус гончарської термінології включає в себе лексику, пов'язану з гончарним промислом, предметами його виробництва й особливостями застосування, яка побутувала в Лівобережній Україні (Гетьманщині) в XIX-XX ст. Це своєрідний путівник у царині лівобережного гончарства.

Для істориків, етнографів, мистецтвознавців, мовознавців, музейних працівників, краєзнавців, усіх, хто цікавиться духовною спадщиною українського народу.

Ротач Петро

Іван Котляревський у листуванні. — Опішне: Українське Народознавство, 1994. — 336 с.: іл.; формат 70x90/32, умовн. друк. арк. 12,25.

• Ця книга є найповнішою збіркою листів класика української літератури Івана Котляревського до різних осіб та установ і листів до нього від письменників, істориків, адміністративних і церковних діячів та родичів. Уміщено в ній також листи до тих осіб, що цікавилися Котляревським після його смерті.

Досі частина листування Івана Котляревського друкувалася лише в зібраннях творів письменника. Окремі листи були вміщені в періодичних виданнях різного часу. Читач знайде в книзі й цілком нові листи та докладні коментарі до них. Збірка листів стане в пригоді не лише дослідникам життя і творчості Івана Котляревського, а й викладачам, студентам та учням вищих і середніх навчальних закладів, усім, кому дороге наше красне письменство.

Видання є першим у серії «Полтавська родина», що її започатковує відділ «Відродження духовності й національної культури» Полтавського обласного управління культури.

Качкан Володимир

Жива глина: Мандрівка в минуле та сьогоднішнє Опішного. — Опішне: Українське Народознавство, 1994. — 232 с.: іл.; формат 60x100/16, умовн. друк. арк. 16,09.

• У документальній книзі письменник і вчений, доктор філологічних наук, професор, лауреат республіканської премії в галузі публіцистики продовжує тему своїх попередніх книг «Барви веселки», «Гори і доли», «Дивосвіти», «Світло високого дня», «Чари верховинської книги», «Краси нев'януче пелюстя», «Каштанове свічадо» та ін., в яких простежує спадкоємність традицій народного мистецтва України.

Пропонований твір — це своєрідна мандрівка в минуле Опішного, роздуми про його день сьогоднішній і прийдешній. Уперше так повно, правдиво і щиро розповідається про класика українського гончарства, Заслуженого майстра народної творчості України Олександру Селюченко. Читачі пізнають також таїну творчої лабораторії багатьох інших майстрів старовинного гончарного центру.

Книга розрахована на учнів і вчителів шкіл та училищ, викладачів, студентів технікумів і вузів, мистецтвознавців, художників, літераторів та широкі кола шанувальників українського народного мистецтва.

Ротач Петро

Грудочка любимой землі: Василь Симоненко і Полтавщина.

— Опішне: Українське Народознавство, 1995. — 96 с.: іл.; формат 70х90/32, умовн. друк. арк. 3,5.

• Відділ відродження духовності й національної культури обласного управління культури випускає серію видань під рубрикою «Полтавська родина» про видатних людей Полтавщини — письменників, композиторів, науковців, про тих, хто уславив цей благословенний край розумом і талантом.

Серія започаткована книгою Петра Ротача «Іван Котляревський у листуванні» (Опішне, 1994). Вона продовжується новою працею цього автора — «Грудочка любимой землі». Це присвята пам'яті талановитого українського поета-земляка Василя Симоненка.

Курочкін Олександр

Українські новорічні обряди: «Коза» і «Маланка».

— Опішне: Українське Народознавство, 1995. — 392 с.: іл.; формат 70х90/32, умовн. друк. арк. 12,25.

• У монографії за етнографічними та фольклорними джерелами реконструюється архаїчний сценарій новорічних обрядів українців, досліджується їх генеза, структура, просторова й часова динаміка. Через традицію народної маски, яка постає в різних іпостасях — сакрально-магічної речі, художнього символу, святкового реквізиту, обрядового персонажу, автор заглиблюється в давні пласти світоглядних уявлень українців. Порушуються проблеми співвідносин в обрядах язичницьких і християнських уявлень, тотожності східнослов'янського рядження і західно-європейського карнавалу, особливостей побутування народних масок в умовах сьогодення.

Видання багато ілюстроване фотографіями, оригінальними малюнками, реконструкціями.

Книга є першою в серії «Українські етнологічні студії», що її започатковують Полтавське обласне управління культури та Національний музей-заповідник українського гончарства в Опішному.

Для етнологів, фольклористів, істориків, мистецтвознавців, усіх, хто цікавиться культурою України.

Українське гончарство: Національний культурологічний щорічник. За рік 1994.

— Опішне: Українське Народознавство, 1995. — Кн.2. — 576 с.; формат 60х90/8, умовн. друк. арк. 71.

• Друга книга відомого в науковому світі щорічника продовжує публікації з поля археології, етнографії, мистецтва українського

гончарства. Звіти про польові етнографічні експедиції висвітлюють традиційні прийоми роботи майстрів численних гончарних центрів України. Уперше публікуються унікальні матеріали про гончарні осередки Сумщини, Волині, Житомирщини. Свої рубрики започатковують Аудіовізуальний Фонд Українського Гончарства, Архів Українського Гончарства. Друкуються проблемні та дискусійні статті, рецензії, нові надходження Гончарської Книгозбірні України, основоположні документи діяльності Державного музею-заповідника українського гончарства в Опішному. Особливий розділ присвячений 100-річчю від дня народження славетного українського гончаря Федора Гнідого.

Для етнологів, істориків, мистецтвознавців, краєзнавців, народних майстрів-гончарів, художників-керамистів, усіх, хто цікавиться духовною спадщиною українців.

Українське гончарство: Національний культурологічний щорічник. За рік 1995.

— Опішне: Українське Народознавство, 1996. — Кн.3. — 576 с.; формат 60х90/8, умовн. друк. арк. 71.

• Третя книга відомого в науковому світі щорічника продовжує публікації з поля археології, історії, етнології і мистецтва українського гончарства. Матеріали польових досліджень поєднуються з теоретичними студіями і опрацюванням музейних колекцій. Започатковуються нові рубрики — «Світове гончарство» та «Дисертації». Публікуються проблемні та дискусійні статті, рецензії, унікальні фотографії, нові надходження Гончарської Книгозбірні України.

Для етнологів, істориків, мистецтвознавців, краєзнавців, народних майстрів-гончарів, художників-керамистів, усіх, хто цікавиться духовною спадщиною українців.

Лащук Юрій

Покутська кераміка. — Опішне: Українське Народознавство, 1998. — 160 с.: іл.; формат 60х100/16, умовн. друк. арк. 11,11.

• У класичній спадщині українського народного мистецтва почесне місце належить кераміці Покуття, в якій виділяються три яскраві осередки: Коломия, Пистинь та Косів. Кожен з них представлений низкою самобутніх творчо-стилістичних мистецьких явищ. Оскільки досі в їх оцінці переважали історико-етнографічні аспекти, автор книги аналізує творчу спадщину гончарів з позицій емоційно-естетичної функції виробів, встановлення ролі та вкладу до розвитку й прогресу духовної культури людності цього регіону української етнографічної території.

Для мистецтвознавців, етнологів, істориків, краєзнавців, усіх, хто цікавиться мистецькою спадщиною Українців.

Міщанин Віктор

Словник гончарів Глинського, Малих Будищ, Старих Млинів, Хижняківки. — Опішне: Українське Народознавство, 1999. — 368 с.: іл.; формат 50x100/16, умовн. друк. арк. 21,9.

• Полтавський державний педагогічний інститут імені Володимира Короленка, Управління культури Полтавської облдержадміністрації та Державний музей-заповідник українського гончарства в Опішному цим виданням започатковують серію словників про гончарів окремих осередків і регіонів України, майстрів гончарної справи української діаспори. Це перший крок до створення Національного словника «Українські гончарі».

Наукове дослідження відтворює історичні шляхи розвитку гончарних центрів, що знаходяться в Зіньківському районі Полтавської області, поблизу Опішного, а саме — Глинського, Малих Будищ, Старих Млинів і Хижняківки. Словникові статті подають відомості про гончарів цих осередків від 1850-х років XIX ст. до наших днів із зазначенням дат і місць народження та смерті майстрів, їх короткого родоводу, життєпису, гончарської спеціалізації, асортименту виробів та місць їх збуту тощо.

Для істориків, етнографів, мистецтвознавців, музейних працівників, краєзнавців, усіх, хто цікавиться духовною спадщиною нашого народу, історією рідного краю.

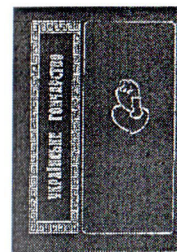

Українці: Історико-етнографічна монографія у двох книгах. Книга 1. — Опішне: Українське Народознавство, 1999. — 528 с.: іл.; формат 60x90/8, умовн. друк. арк. 66.

Українці: Історико-етнографічна монографія у двох книгах. Книга 2. — Опішне: Українське Народознавство, 1999. — 544 с.: іл.; формат 60x90/8, умовн. друк. арк. 68.

• Колективна монографія у двох книгах порушує проблеми української прадавнини, етнічної історії та розселення в світі українців; розповідає про галузі господарства, громадський побут, традиції дошлюбного спілкування, шлюбні звичаї, весільну обрядовість (1-ша книга); висвітлює особливості народного житла, традиційного одягу, народного харчування, етнічної символіки, народного мистецтва, фольклору; подає відомості про народні знання та вірування, календарні звичаї і обряди, народний етикет, храмове мистецтво (2-га книга).

Для всіх, хто не байдужий до історико-культурної спадщини рідного народу, прагне глибше пізнати особливості традиційно-побутової культури українців.

Українське гончарство: Національний культурологічний щорічник. За роки 1996-1999. — Опішне: Українське Народознавство, 1999. — Кн.4. — 656 с.; формат 60x90/8, умовн. друк. арк. 82.

• Четверта книга відомого в науковому світі щорічника продовжує публікації з поля археології, історії, етнології і мистецтва українського гончарства. Матеріали польових досліджень поєднуються з теоретичними студіями і опрацюванням музейних колекцій. Започатковуються нові рубрики — «Методологія керамологічних досліджень», «Термінологія гончарства», «Технологія гончарства», «Технічна кераміка», «Реставрація кераміки», «Дослідження молодих керамологів», «Гончарські скарбниці», «Керамологічні раритети». Публікуються проблемні і дискусійні статті, рецензії, унікальні фотографії, нові надходження Гончарської Книгозбірні України.

Для етнологів, істориків, мистецтвознавців, краєзнавців, народних майстрів-гончарів, художників-керамістів, технологів, усіх, хто цікавиться ДУХОВНОЮ СПАДЩИНОЮ УКРАЇНЦІВ.

Пошивайло Ігор

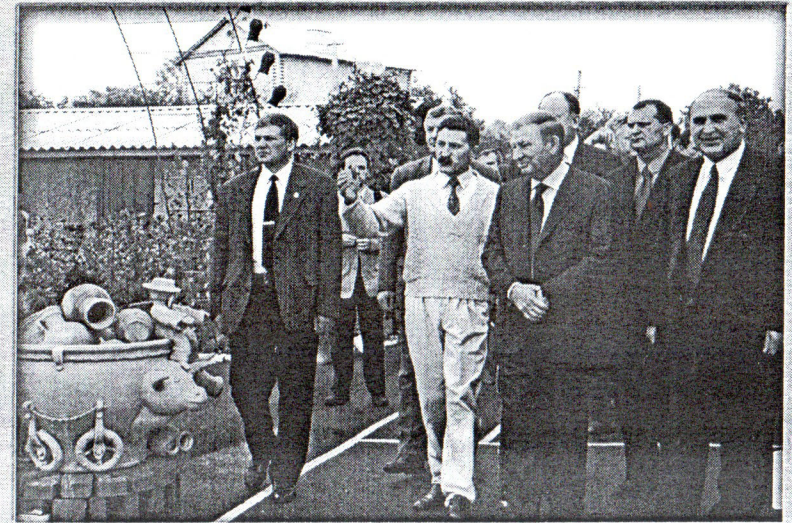
Феноменологія гончарства: Семіотико-етнологічні аспекти. — Опішне: Українське Народознавство, 2000. — 432 с.: іл.; формат 60x90/16, умовн. друк. арк. 27,00.

• Величними свідками людського поступу є речі, виготовлені з глини. Непідвладні стихії історичних колізій вони постають правдивою хронікою минушини. Чим спричинене первісне уречевлення докільля людини мислячої — пасіонарністю духу, естетизмом душі чи прагматизмом тілесності? Що виображує гончар своїм образотворенням? У чому полягає феномен гончарства? Пошуку відповіді на ці та багато інших запитань присвячена ця книга.

У монографії висвітлюються семіотико-етнологічні аспекти гончарства. Це перше в українській науці комплексне дослідження світового гончарства як полісемантичного комплексу культурних знаків. На основі широких загальнокультурних узагальнень, вивчення численних писемних джерел, пам'яток культури та археологічних знахідок автор з'ясовує ступінь проникнення первісної людини в таїну світобудови, реконструює сакральні функції гончарства в традиційно-побутовій культурі різних етносів.

Книга розрахована на етнологів, археологів, культурологів, мистецтвознавців, фольклористів, істориків, митців, студентів, усіх шанувальників народної культури.

Президент України Леонід Кучма оглядає роботи учасників Всеукраїнських симпозиумів монументальної кераміки в Опішному. Опішне. 1999

Президент України Леонід Кучма та Президент Молдови Петру Лучинські оглядають експозицію Державного музею-заповідника українського гончарства в Опішному на Національному Сорочинському ярмарку. Великі Сорочинці. 1999

Президент України Леонід Кучма знайомиться з діяльністю гончарної майстерні Державного музею-заповідника українського гончарства в Опішному. Опішне. 1999

Прем'єр-міністр України Віктор Ющенко знайомиться з діяльністю гончарної майстерні Державного музею-заповідника українського гончарства в Опішному. Опішне

Президент України Леонід Кучма вручає Державну премію України імені Тараса Шевченка Заслуженому майстру народної творчості України, гончарю з Опішного Василю Омеляненку. Київ. 9 березня 1999 року

Президент України Леонід Кучма вручає Державну премію України імені Тараса Шевченка Заслуженому майстру народної творчості України, гончарю з Опішного Михайлу Китришу. Київ. 9 березня 1999 року

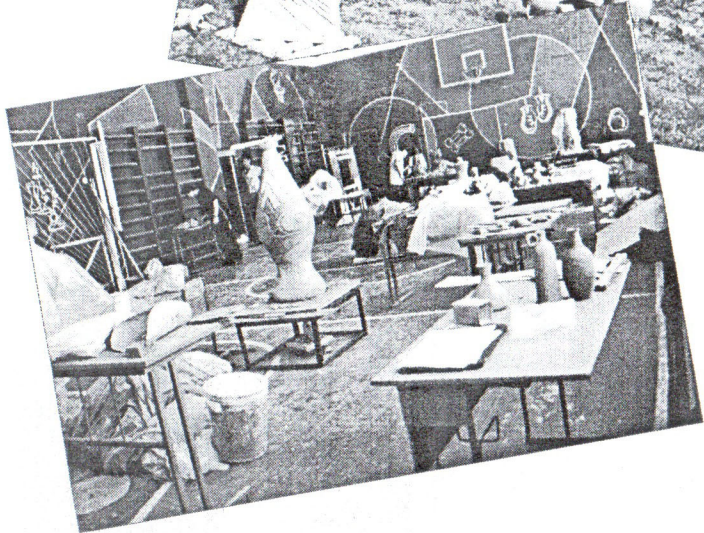

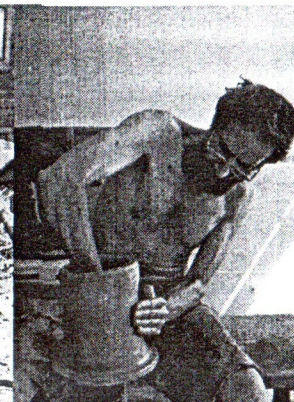
Президент України Леонід Кучма вручає Державну премію України імені Тараса Шевченка Заслуженому майстру народної творчості України, гончарю з Опішного Івану Білику. Київ. 9 березня 1999 року

Дещо з видань про Опішне

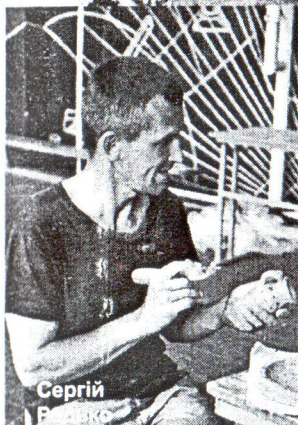
Микола Пошивайло

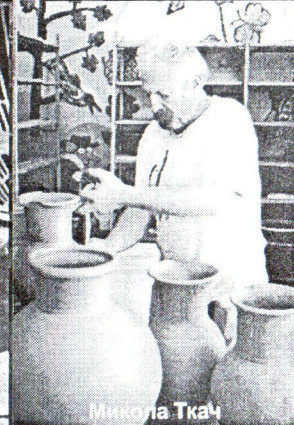
Володимир Шаповалов

Тарас Яевків

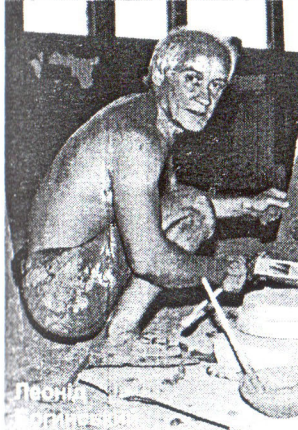
Сергій
Вашко

Микола Ткач

Микола
Теліженко

Леоніда
Богданович

Василь
Боднарчук

Петро Печорний

Володимир Хижинський

Василь Гудак

Степан Андрусів

Тамара Береза

Ярослав Славінський

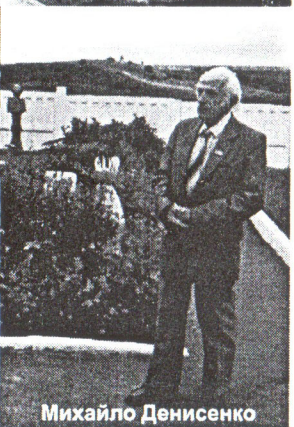
Ігор Береза

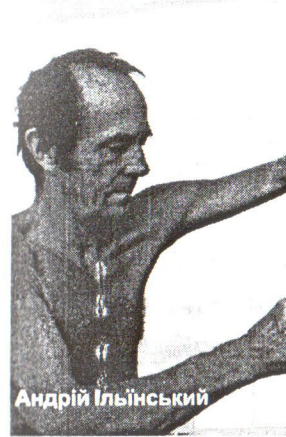
Олександр Вільчинський

Олександр Волошенко

Михайло Денисенко

Андрій Ільїнський

Гія Міміншвілі

Василь Огородник

Яків Падалка

Тетяна Потапенко

Василь Омелченко

Сейран Маргарян

Михайло Китриш

Ганна Друль

П 66

Пошивайло Олесь.

ОПІШНЕ — ГОНЧАРСЬКА СТОЛИЦЯ УКРАЇНИ.

— *Опішне: Українське Народознавство, 2000. — 60 с.: іл.*

ББК 63.5 (4 Укр)

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

Олесь Пошивайло

**ОПІШНЕ —
ГОНЧАРСЬКА СТОЛИЦЯ УКРАЇНИ**

Видавництво
Державного музею-заповідника
українського гончарства в Опішному
«Українське Народознавство»

38164, Полтавщина, Опішне, Партизанська, 102
Тел./факс (05353) 94553

*Надруковано на обладнанні
видавництва
«Українське Народознавство»*

*Формат 60 х 90/16
Папір офсетний, 80 г/м²
Гарнітура OfficinaSans
Умовн. друк. арк. 3,75
Тираж 300 прим.*

